

KİEV'İN RUS GAZININ AVRUPA'YA SEVKİYATINI DURDURMASININ ARDINDAN TÜRKAKIM'IN ARTAN STRATEJİK ÖNEMİ

Bekir Caner ŞAFAK

Misafir Araştırmacı

Analiz No : 2025 / 1

16.01.2025

Rusya ile Ukrayna arasında 2019 yılında imzalanan anlaşmanın 2025 itibariyle sona ermesinin ardından Kievin anlaşmayı yenilemeyi reddetmesi sonucunda Gazprom, Rus gazının Ukrayna üzerinden Avrupaya akışının yılbaşı sabahı durdurulduğunu duyurdu. Böylece Sovyetler Birliği dönemine dayanan ve 2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna Savaşından günümüze değin de kesilmeyen enerji rotası sona erdi. Ukraynaya yılda 1 milyar dolara kadar transit ücreti kazandıran bu sevkiyatın durdurulması, Ukrayna devlet başkanı Zelenski tarafından Moskovanın en büyük yenilgilerinden biri ve Polonya dışişleri bakanı tarafından da Avrupa için yeni bir zafer olarak nitelendirilirken Slovakya başbakanı Fico ise bu olayın Rusya Federasyonundan ziyade AB için zorlayıcı sonuçları olacağına dikkat çekmiştir.[1] Rusya Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Zaharova da Rus doğalgazındaki kayıpların Avrupaya ekonomik olarak zarar verdiğini ve bu durumdan Amerika Birleşik Devleterinin faydalandığını dile getirmiştir.

Bu gelişme, Avrupalı devletlerin özellikle Rusya-Ukrayna Savaşı sonrası artan enerji güvenliğini tesis etme hedefleri doğrultusunda enerji konusunda Rusyaya olan bağımlılıklarını azaltma hedefleriyle yakından ilişkilidir. Rus gazının Avrupa pazarındaki payı, Şubat 2022den bu yana yaklaşık olarak yüzde 35ten yüzde 8e düşüş göstermiştir. Slovakya, Macaristan ve Avusturyanın her ne kadar bu dönemde de Rus gazına olan bağımlılıkları sürse de alternatif kaynakları güvence altına alarak kesintiye hazırlanmışlardı. Slovakya ve Avusturya alternatif tedarik anlaşmaları yaparken Macaristan da Karadenizin altından geçen TürkAkım boru hattı üzerinden Rus gazı almaya devam edecek. Buna karşın bu adımın ilk ve ciddi etkisi, Transdinyester[2] bölgesinde sıcak su ve ısıtma kesintileri ile endüstriyel faaliyetlerin durması şeklinde görülmüştür.[3]

Anlaşmayı uzatmak için geçen yıl yapılan müzakerelerde Rusya ile Azerbaycanın birbirlerine gaz satmaları ve transit gazın Azerbaycan gazı olarak markalanması seçeneği de önerilmiş, ancak bu seçenek de Ukrayna hükümeti tarafından reddedilmiştir. Eğer bu seçenek kabul edilmiş olsaydı Azerbaycan, Rusyadan gaz alırken Rusya da Ukraynaya

Azerbaycan etiketli gazı tedarik etmeye devam edecekti. Kısaca gaz akışında bir değişiklik olmayacaktı.[4] Buna karşın AB, LNG ithalatı seçeneği üzerinde durmaktadır.

Avrupada Rus Gazı Dönemi Sona mı Erdi?

Kievin bu hamlesi, Moskovanın Avrupa enerji piyasalarındaki onlarca yıllık hakimiyetinin sonu olarak yorumlansa da bu yorum için henüz erkendir. Avrupa (Birliği) Komisyonu sözcüsü, Avrupa gaz altyapısının Rus menşeli olmayan tedarikler için yeterince esnek olduğunu ve 2022den bu yana LNG (sıvılaştırılmış doğalgaz) ithalat kapasitelerini arttırdıklarını ifade ederek ABnin kesinti için hazırlandığını beyan etmiştir. AB, savaşın başlangıcından itibaren boru hattı yoluyla Norveçten ve LNG nakliyesi yoluyla da Katar ile ABDden yaptığı ithalatını arttırarak Rusyaya olan enerji bağımlılığını azaltmıştır.[5] Bu bakımdan Avrupanın LNG talebinin esas nedeninin enerji güvenliği meselesi olduğu söylenebilir.

Tarihsel olarak bakıldığında Avrupalı devletler doğalgaz tedariklerini esas olarak boru hatları vasıtasıyla gerçekleştiriyorlardı ve bu ithalatın yaklaşık üçte birini Rus gazı oluşturuyordu. Ülkelere göre farklılık gösteren bu oran, Almanya için yüzde 65 ve Bulgaristan için ihtiyacının tamamı şeklinde yüksek oranlar olabilmektedir. Coğrafi yakınlık ve Rusyadan boru hattı vasıtasıyla yapılan ithalatın görece düşük fiyatta olması, LNG ithalatını Avrupa için cazip kılmamaktaydı ancak Rusya-Ukrayna Savaşı, Avrupanın enerji politikalarında bir dönüşüme sebebiyet vermiştir. Bu doğrultuda Avrupa devletleri temel olarak üç strateji izlemektedir: 1) LNG başta olmak üzere diğer alternatiflere yönelme, 2) Avrupanın yerel enerji üretimini arttırma, 3) talebi azaltma ve enerji verimliliğini arttırma. Norveç ve diğer bölgelerden boru hatları vasıtasıyla yapılan ithalatın sınırlı olması nedeniyle LNG gündeme gelmiştir.[6] LNG ithalatı, Avrupanın enerji arz güvenliği bakımından kısa vade için bir çözüm teşkil edebilse bile orta ve uzun vade için Avrupanın iklim hedefleri de göz önünde bulundurularak sürdürülebilirliğinin derinlemesine etüt edilmesi gerekmektedir.

Doğalgaz, dünyadaki birçok ülke için hayati bir enerji kaynağıdır. Uluslararası Enerji Ajansı'na göre, küresel doğalgaz tüketimi son on yılda istikrarlı bir şekilde artmıştır ve talebin önümüzdeki yıllarda da artmaya devam etmesi beklenmektedir. Arz açısından ABD şu anda en büyük doğal gaz üreticisidir ve onu Rusya ile İran izlemektedir. Ülkelere göre arz payı ile ilgili olarak, Rusya şu anda en büyük doğal gaz ihracatçısı olup onu Katar ile Norveç izlemektedir. ABD, kaya (*shale*) gazı arzı nedeniyle son yıllarda önemli bir ihracatçı haline gelmiştir. İthalatçılar açısından, Japonya şu anda en büyük sıvılaştırılmış doğal gaz ithalatçısıdır ve onu Çin ile Güney Kore izlemektedir. Çin ve Hindistan gibi gelişmekte olan ülkelerde gaz talebinin hızlı büyümesi, (bu ülkeler doğal gaz kullanımlarını artırdıkça, sınırlı LNG arzı için rekabet yoğunlaştıkça, potansiyel fiyat dalgalanmalarına ve tedarik zinciri kesintilerine yol açtıkça) Avrupa'daki gaz arzının istikrarı için bir zorluk teşkil etmektedir.[7]

Rus Gazına Alternatif Olarak ABD Gazı

CEDIGAZ ve GIIGNL verileri incelendiğinde Avrupanın (AB-27 ve Birleşik Krallık) LNG ithalatındaki ABDnin payının yıllara göre artış gösterdiği (özellikle 2022 ve sonrası) ve mevcut durumda ithalatın yaklaşık yarısını oluşturarak en büyük tedarikçi haline geldiği görülmektedir. Verilerde ABDyi Katar izlemektedir.[8]

Avrupa Komisyonu, LNGyi bir yandan enerji arzının güvenliğine yönelik tehditlere karşı bir sigorta poliçesi olarak adlandırırken diğer yandan da iklim değişikliği ile mücadelede katkıda bulunabileceği görüşünü benimsemektedir. AB ile ABD arasındaki LNG ticaretinin önümüzdeki yıllarda daha da artmasına yönelik bir potansiyel görülmekte ve rekabetçi bir fiyatlandırmayla LNGnin AB gaz tedarikinde önemli bir rol oynayabileceği ve arz çeşitliliği ile enerji güvenliğini arttırabileceği öngörülmektedir.[9] 2024 yılında ABDnin Avrupanın LNG ithalatındaki payı, yüzde 55e yükselmiştir. 2025 yılı için ise Rusyadan yapılan ithalatın büyük ölçüde kesilmesi göz önünde bulundurulduğunda ABDnin ihracat büyümesinin artacağı tahmin edilmektedir.[10]

Avrupaya Tek Güzergah: TürkAkım

Baltık Denizi'nden Almanya'ya uzanan Nord Stream doğalgaz boru hattının 2022'de patlatılması, Belarus üzerinden geçen Yamal-Avrupa boru hattının kapatılması ve Ukraynanın da transit geçişi durdurmasıyla TürkAkım, Rus gazı için tek Avrupa güzergahı haline gelmiştir.

Ocak 2020 tarihinde faaliyete geçen TürkAkım boru hattı, Ukraynanın adımından sonra Rus gaz ithalatı için transit güzergahların sona ermesiyle daha da önemli bir çıkış noktası haline gelmiştir. Türkiye, enerji konusunda çok sayıda kaynak ülkeye yakın bir konumda yer almakta ve bölgesel gaz ticareti için bir merkez teşkil etmektedir.[11] TürkAkımın toplam kapasitesi yıllık 31,5 milyar metreküptür[12] ve 2024 yılında 16,7 metreküp miktarında sevkiyatla Ukraynadan daha fazla Rus gazını AB ve Moldovaya ulaştırmıştır. Savaştan önce Avrupaya dört güzergahtan Rus gazı sevkiyatı yapılırken şu an TürkAkım tek güzergahı oluşturmaktadır. Buna karşın mevcut durumda TürkAkım, Ukraynadan kaybedilen akışı tek başına telafi edecek kapasiteye sahip değildir.[13] Ukrayna üzerinden yapılan sevkiyatın askıya alınması, Avrupanın bir yandan LNG ithalatını arttırması ile sonuçlanırken diğer yandan da Türkiye üzerinden boru hattı ile gerçekleştirilen sevkiyatın arttırılmasını da gerektirebilecektir. Böylece TürkAkımın potansiyel olarak genişletilmesi, Avrupanın yaşayacağı kaybı telafi edebilecektir. Bunun yanında olası bir Katar-Türkiye doğalgaz boru hattı projesi de Avrupanın kaynak ve güzergah çeşitliliğini arttırarak arz güvenliğine katkıda bulunabilecektir.[14] AB ülkeleri için LNG ithalatı, hem ABD ile olan ilişkileri geliştirmek için bir politika enstrümanı olması hem de Rus gazı için bir alternatif olması bakımından cazip gözükse de sürdürülebilir ve uzun vadeli bir çözüm olup olmadığı konusunda henüz belirsizliğini korumaktadır. Bütün bunları göz önünde bulundurduğumuzda mevcut koşullar altında Türkiyenin enerji konusunda bölgesel bir merkez olarak önünde uzun vadeli fırsatlar mevcuttur ve Türkiye, TürkAkım başta olmak üzere mevcut boru hatları güzergahlarının yanına yeni boru hattı projelerini de ekleyerek bu rolünü ve dolayısıyla da bölgesel nüfuzunu artırma potansiyeline sahiptir.

*Görsel: BOTAŞ

[1] Shaun Walker, Russian gas flows to Europe via Ukraine cease as transit agreement expires, *The Guardian*, 1 Ocak 2025, https://www.theguardian.com/world/2025/jan/01/breakaway-moldovan-region-cuts-heating-and-hot-water-as-russia-stops-gas-flow.

[2] Trandinyester, *de jure* olarak BM tarafından Moldovanın bir parçası olarak kabul edilen ancak Moldova içinde tek taraflı bağımsızlığını ilan etmiş *de facto* bir cumhuriyettir.

[3] Russian gas shutdown forces closure of almost all industry in Transnistria, The Guardian, 2 Ocak 2025, https://www.theguardian.com/world/2025/jan/02/moldovan-region-transnistria-shuts-down-its-industries-after-loss-of-russian-gas.

[4] Ugnė Keliauskaitė ve Georg Zachmann, The end of Russian gas transit via Ukraine and options for the EU, *Bruegel*, 17 Ekim 2024, https://www.bruegel.org/analysis/end-russian-gas-transit-ukraine-and-options-eu.

[5] Vladimir Soldatkin ve Dan Peleschuk, Russian gas era in Europe ends as Ukraine stops transit, *Reuters*, 1 Ocak 2025, https://www.reuters.com/business/energy/russia-halts-gas-exports-europe-via-ukraine-2025-01-01/.

[6] Zwickl-Bernhard, Sebastian, and Anne Neumann. Modeling Europes Role in the Global LNG Market 2040: Balancing Decarbonization Goals, Energy Security, and Geopolitical Tensions. *Energy* 301 (August 15, 2024): N.PAG. doi:10.1016/j.energy.2024.131612.

[7] Botão, Rodrigo Pereira, Hirdan Katarina de Medeiros Costa, and Edmilson Moutinho dos Santos. Global Gas and LNG Markets: Demand, Supply Dynamics, and Implications for the Future. *Energies (19961073)* 16, no. 13 (July 1, 2023): 5223. doi:10.3390/en16135223.

[8] Victoria Zaretskaya, The United States remained the largest liquefied natural gas supplier to Europe in 2023, *U.S. Energy Information Administration*, 29 Şubat 2024, https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=61483.

[9] EU-US LNG TRADE: US liquefied natural gas (LNG) has the potential to help match EU gas needs, European Comission, https://energy.ec.europa.eu/system/files/2022-02/EU-US_LNG_2022_2.pdf.

[10] US LNG exports soar, Europe remaining the main destination, Euractiv, 3 Ocak 2025, https://www.euractiv.com/section/eet/news/us-lng-exports-soar-europe-remaining-the-main-destination/.

[11] Fuat Kabakcı, Ukrayna'dan Rus gaz akışının durması Türkiye'yi Avrupa'nın enerji tedarikinde kritik hale getiriyor, *Anadolu Ajansı*, 4 Ocak 2025, https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/ukraynadan-rus-gaz-akisinin-durmasi-turkiyeyi-avrupanin-enerji-tedarikinde-kritik-hale-getiriyor/3441565.

[12] TürkAkım Projesi, *BOTAŞ*, https://www.botas.gov.tr/Sayfa/turkakim-projesi/123#:~:text=Toplam%20kapasitesi%2031%2C5%20milyar,Avrupa%20%C3%BClkelerine%20d
.

[13] TurkStream is now the only route for Russian gas to Europe, *bne IntelliNews*, 13 Ocak 2025, https://www.intellinews.com/turkstream-is-now-the-only-route-for-russian-gas-to-europe-361174/.

[14] Bekir Caner Şafak, Katar-Türkiye Doğalgaz Boru Hattı Projesinin Canlandırılması, *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)*, 25 Aralık 2024, https://avim.org.tr/tr/Analiz/KATAR-TURKIYE-DOGALGAZ-BORU-HATTI-PROJESININ-CANLANDIRILMASI.

Yazar Hakkında :

Bekir Caner ŞAFAK, 2022 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (Mülkiye) Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünden mezun olmuştur. Yüksek lisans derecesini 2025 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Bölümü'nden "Liberalizm - Demokrasi Gerilimi: Temsil Siyasetine Karşı Antagonistik ve Agonistik Siyaset" başlıklı tezi ile almıştır. Halihazırda Ankara Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi doktora adayıdır.

Lisans öğrenimi sırasında sırasıyla AVİM (2021), T.C. İçişleri Bakanlığı (2021) ve T.C. Ankara Valiliği'nde (2022); mezun olduktan sonra da Erasmus+ programı çerçevesinde Finlandiya'nın Helsinki şehrinde özel bir şirkette olmak üzere staj faaliyetlerinde bulunmuştur.

Şafak, Aralık 2024 tarihinden bu yana AVİM Misafir Araştırmacısıdır.

Atıfta bulunmak için: ŞAFAK, Bekir Caner. 2026. "KİEV'İN RUS GAZININ AVRUPA'YA SEVKİYATINI DURDURMASININ ARDINDAN TÜRKAKIM'IN ARTAN STRATEJİK ÖNEMİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2025 / 1. Ocak 16. Erişim Kasım 20, 2026. https://www.avim.org.tr/tr/Analiz/KIEV-IN-RUS-GAZININ-AVRUPA-YA-SEVKIYATINI-DURDURMASININ-ARDINDAN-TURKAKIM-IN-ARTAN-STRATEJIK-ONEMI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır